

ምዕራፍ ስንድ

ዲሞክራሲያዊ ሥርዓት

የምዕራፍ ዓላማዎች፣ ይህንን ምዕራፍ ተምረህ/ተምረሽ ስታጠናቅቅ/ስታጠናቅቁ፤

- የዜጎችን ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶችንና ነፃነቶችን ትገነዘባለህ/ትገነዘቢያለሽ።
- የዲሞክራሲና የሰብዓዊ መብቶችን ስንድነትና ልዩነት ትረዳለህ/ትረጃለሽ።
- የዲሞክራሲ ሥርዓትን ምንነትና አስፈላጊነት ታውቃለህ/ታውቁዋለሽ።
- በኢትዮጵያ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች መካከል ያሉትን ልዩነቶች ትረዳለህ/ትረጃለሽ።
- የኢትዮጵያ የውጭ ግንኙነት መሠረቶችን ታውቃለህ/ታውቁዋለሽ።

1.1 የዲሞክራሲ ሥርዓት ትርጉም

- ዲሞክራሲ የሚለው ቃል የተወሰደው ከግሪክ ቋንቋ መሆኑን 5ኛ ክፍል ተምራችኋል። ለመሆኑ ዲሞክራሲ ማለት ምን ማለት እንደሆነ ታስታውሳላችሁ? የዲሞክራሲ ሥርዓትስ?

የአቶ እሱባላው ንግግር፤

አቶ እሱባላው የመሸንቲ 1ኛ ደረጃ ትምህርት ቤት ርዕሰ መምህር ናቸው። መሸንቲ ከአዲስ አበባ ተነስተው ባህርዳር ለመድረስ 20 ኪ.ሜ ሲቀር የምትገኝ ከተማ ናት። የመጀመሪያው ሴሚስተር ትምህርት በተጀመረ በሳምንቱ አቶ እሱባላው የትምህርት ቤቱን ተማሪዎች በሙሉ በትምህርት ቤቱ የኪስ ሜዳ ውስጥ በመሰበሰብ የሚከተለውን ንግግር አደረጉ።

«ውድ ተማሪዎች! እንኳን ለአዲስ ዓመት ሁላችንንም በሰላም አደረሰን። የአዲሱን ዘመን ትምህርት ለመጀመር በመብቃታችን እንኳን ደስ አለን። ይህ ዓመት የተለየና አጥጋቢ ውጤት የምናስመዘግብበት እንደሚሆን እምነቴ የፀና ነው። በዚህ ትምህርት ዘመን ልናከናውን ካቀድናቸው ነገሮች አንድ ሁለቱን እጠቅስላችኋለሁ። የስብስባውም ዓላማ ይህ ነው።

1. በወር 1 ቀን የትምህርት ቤቱ የፅዳት ቀን እንዲሆን። የ6ኛ ክፍል ተማሪዎች መፀዳጃ ቤቶቹን፣ የ5ኛ ክፍል ተማሪዎች ቢሮዎችንና መማሪያ ክፍሎችን፣ ከ1ኛ - 4ኛ ክፍል ያሉ

ተማሪዎች ደግሞ ግቢውን በአጠቃላይ እንዲያፀዱ፤ ቀኑም የትምህርት ፕሮግራምን እንዳያዛንፍ ቅዳሜ እንዲሆን፤

2. ተማሪዎችን እንዲመሩና ሥራውን እንዲያስተባብሩ ደግሞ የሚከተሉትን ልጆች መድቤአለሁ። ለ6ኛ ክፍል ተማሪዎች ተማሪ ለአበበች፣ ለ5ኛ ክፍል ተማሪ ፎቢያ፣ ከ1ኛ- 4ኛ ላሉ ተማሪዎች ተማሪ አስማማው መድቤአቸዋለሁ፤

ተማሪዎቹ ትኩር ብለው በመገረምና በመደነቅ ሲያዳምጡ ቆይተው ወደ መጨረሻ ላይ ማጉረም ረም ጀመሩ። አቶ እሱባላውን «ምንድነው? ችግር አለ እንዴ?» ብለው ጠየቁ። ተማሪ እመቤት እጁን ቀድማ በማውጣቷ አንድ-ትናገር ፈቀዳላት። እመቤት መምህር እኛ ተማሪዎች ሳንወያይበት ለብቻዎ እንዴት ተወካዮችን ሊመድቡልን ቻሉ? አሁን የምንመራውና የምንተዳደረው በአንድ ሰው ፈቃድና ፍላጎት መሆን አይገባውም። ባለፈው ዓመት በሥነዜጋና ሥነምግባር ትምህርት መምህራችን እንዲህ ያለው አካሄድ ዲሞክራሲያዊ አካሄድ እንዳይደለ ተገልጾልናል።

በዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ማንኛውም ነገር ከመወሰን በፊት ጉዳዩ የሚመለከታቸው ሰዎች በጋራ ሆነው መወያየት፣ መመካከርና ሃሳብ መለዋወጥ እንደሚገባም ተምረናል።

ስለዚህ እኛም የዚህ ትምህርት ቤት ተማሪዎች በሚመለከተን ጉዳይ ላይ ልንወያይበትና ልንመካከርበት ሲገባ በእርሶ ብቻ መወሰን አግባብ አይደለም።

ቅዳሜ እና እሁድ ተማሪዎች ሌሎች ሥራዎችና ኃላፊነቶች ቢኖሩባቸውስ? በማለት ሃሳብ እያቀረበች ሳለ ተማሪዎች በማያባራ ጭብጨባ አድናቆታቸውን ለእመቤት ገለፁላት። አቶ እሱባላው የደስታ እና የእርካታ ስሜት ፊታቸው ላይ እየተነበበ ተማሪዎችን አንዴ ፀጥ ብለው እንዲያዳምጧቸው ጠየቁቸው። ተማሪዎቹም የእመቤት ንግግር አቶ እሱባላውን ሊያበሳጩቸው ይችላል ብለው ሲያስቡ ይልቁኑ በተቃራኒው ሲደሰቱ በማታቸው ግራ ተጋቡ።

አቶ አርካይዶ በአጠቃላይ ተማሪዎቹን፤ በተለይ ደግሞ ለሳሮቴ ያላቸውን አድናቆት ገለጹ። «በቃ! የሚፈለገው ይህ ነው! እኔም የሥነዜጋና ሥነምግባር ትምህርት ምን ያህል ተግባራዊ እየሆነ ነው? ተማሪው ምን ያህል ገብቶታል የሚለውን ለማየት ነበርና አስደስታችሁኛል። በሃሳባችሁም ረክቻለሁ። ስለ ዲሞክራሲና የዲሞክራሲ ሥርዓት ምንነት በሚገባ እንደተረዳችሁ ተገንዝቤአለሁ። በዚህ ቀጥሎ። በርቱ!» በማለት ስብሰባውን አጠናቀቁ።

መልመጃ 1

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ ።

- 1. ከምንባቡ ዲሞክራሲ እና የዲሞክራሲ ሥርዓት ምን እንደሆነ ተረዳችሁ?
- 2. በውይይቱ አጠቃላይ ሂደት ላይ የዲሞክራሲ ሥርዓት እንዴት እንደተገጠመበት ተወያዩበት።
- 3. የአቶ አርካይዶ የመጨረሻ መዘገያ ንግግር ተገቢ ነው ትክክለኛ ነው? ስምን?
- 4. የአቶ አርካይዶ ሁለት ውሳኔዎች ከዲሞክራሲ ሥርዓት አንፃር ተገቢ ናቸው ወይስ አይደሉም? ስምን? ተወያዩበት።

ዲሞክራሲ ማለት ሥልጣን ወይም አስተዳደር የሕዝብ የሆነበትና በሕዝብ ፈቃደኝነትና ፍላጎት ላይ የተመሠረተ መንግሥት ያለበት ሥርዓት ማለት ነው። በዲሞክራሲ ሥርዓት ሕዝቡ የሚያስተዳድሩትን በፍላጎቱ ይመርጣል፤ በመረጠው መሪ ይተዳደራል፤ በዲሞክራሲ የተመረጠውም መሪ አስተዳደር ካልተሰማውም መሪውን መሻር ይችላል።

ዲሞክራሲያዊ ሥርዓት በሕዝብ ንቁ ተሳትፎ የሚመሠረት ሠላም እና እድገት የሚረጋገጥ በትና ለሕዝብ ጥቅም ቅድሚያ የሚሰጥ ሥርዓት ነው። በዲሞክራሲ ሥርዓት ሰዎች ኑሮአቸውን የሚመሩት፣ ችግራቸውን የሚፈቱት፣ ውሳኔዎችን የሚወስኑት በውይይት፣ በምክክርና ሃሳብ ለሃሳብ በመግባባት ነው።

ዲሞክራሲያዊ ሥርዓት በመንግሥት ክፍተኛ ሥልጣን አርከን ላይ ሕዝቡ ራሱ ወኪሎቹን መርጦ የሚያስቀምጥበት ሥርዓት ነው። ባለሥልጣናትም ከሕግ ውጭ የሆኑ ተግባራትን የሚፈፁ ሰዎች ከሆነ ከሥልጣናቸው በማውረድ በምትካቸው ሌሎችን መርጦ በኃላፊነት ቦታ ላይ ማስቀመጥ የሚችልበት ሥርዓት ነው።

መልመጃ 2

? በሚከተለው ጥያቄ ላይ ተወያዩ። ዲሞክራሲያዊ ሥርዓት በሕዝብ ንቁ ተሳትፎ የሚመሠረትና ለሕዝብ ጥቅም ቅድሚያ የሚሠጥ ሥርዓት ነው ሲባል ምን ማለት ነው?

1.1.1 የዲሞክራሲ ሥርዓት አስፈላጊነት፤

- የዲሞክራሲ ሥርዓት አስፈላጊና ጠቃሚ ነው የሚባለው ለምንድን ነው?

ሀገራችን ከሌሎች ሀገሮች በተለየ ሁኔታ በርካታ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ያሏት ሀገር ናት። ስለዚህ የዲሞክራሲ ሥርዓት በተለይ ለኢትዮጵያ እጅግ በጣም አስፈላጊ ነው። ምክንያቱም፡-

1. የሁሉም ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች እኩልነታቸውና ጥቅማቸው እንዲከበር ያደርጋል፤ ከአድልኦ የፀዳ ፍትሐዊ አሠራርን በማስፈጸም ሁሉንም አንድ አድርጎ በማየት መብታቸውና ጥቅማቸው እንዲጠበቅ ያደርጋል። በሀገራችን ኢትዮጵያ በአሁኑ ወቅት የዲሞክራሲ ሥርዓት በመገንባት ላይ በመሆኑ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦች እና ሕዝቦች ቋንቋቸው፣ ታሪካቸው እና ባህላቸው ተከብሯል። ሕዝቦች በቋንቋቸው የመጠቀም መብታቸው መከበሩ አንድ መሠረታዊ የእኩልነታቸውና የእኩል ተጠቃሚነታቸው መብት ተግባራዊ መሆኑን ያሳያል።
2. የዲሞክራሲ ሥርዓት በተለይ ለኢትዮጵያ እጅግ አስፈላጊ የሚሆንበት ሌላው ምክንያት እነዚህ የተለያዩ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች እንዲሁም ሃይማኖቶች ልዩነቶቻቸውን አቻቸው በጋራ ዓላማ ዙሪያ በመግባባት መኖር እንዲችሉ ስለሚረዳ ነው።

መልመጃ 3

የሚከተለውን ጥያቄ በቡድን ተከፋፍላችሁ ተወያዩበት።

? የዲሞክራሲ ሥርዓት በተለይ ለሀገራችን ኢትዮጵያ እጅግ አስፈላጊ ነው የተባለበት ምክንያት ምንድን ነው?

1.1.2 የዲሞክራሲ ሥርዓት መገለጫዎች፡

- በክፍላችሁ ውስጥ የዲሞክራሲ አሠራር አለ? የዲሞክራሲ አሠራር በክፍላችሁ ውስጥ በምን በምን ይገለጻል?
- የሃሳብ ልዩነቶችን አቻችሎ አብሮ መኖር ማለት ምን ማለት ነው?

የሃሳብ ልዩነት ካላችሁና ከማትግባቡት አንድ የክፍላችሁ ተማሪ ጋር የሚኖራችሁን ግንኙነት በተመለከተ የሚከተሉትን ጥያቄዎች ብትጠየቁ ምላሻችሁ ምንድን ነው? ሠንጠረዥን በደብተራችሁ ላይ ገልብጡና ደስተኛ ከሆናችሁ "ደስተኛ ነኝ" በሚለው ሥር፣ ደስተኛ ካልሆናችሁ "ደስተኛ አይደለሁም" በሚለው ሥር የ«✓» ምልክት አድርጉ።

ድርጊቶች/ ተግባራት	ደስተኛ ነኝ	ደስተኛ አይደለሁም
የክፍል አለቃ እንድትሆን/ እንድትሆኝ ቢደረግ፣		
የክፍል ሥራ በጥንድ ሆናችሁ እንድትሠሩ ቢደረግ፣		
የክፍል ፅዳት ላይ ከሌላ ሰው ጋር አብረህ/አብረሽ እንድትሠሩ ብትመደብ/ብትመደቡ፣		
በአንድ ደብዳቤ ላይ ጎን ለጎን እንድትቀመጥ/እንድትቀመጧ ቢደረግ፣		
የአንድ ክብብ አባል ብትሆን/ ብትሆኝ እናንተ የክብብ ሊቀመንበር ብትሆን/ብትሆኝ፣		
የቡድን ሥራ ቢሰጥህ/ቢሰጥሽና የቡድኑ መሪ እንድትሆን/ እንድትሆን ቢደረግ፣		

ዲሞክራሲያዊ ሥርዓት የሚገለፅባቸው በርካታ ባህርያት አሉ። ከነዚህ ባህርያት ውስጥ ዋና ዋናዎቹ የሚከተሉት ናቸው፡

ሀ) የሕዝብ ተሳትፎ መኖር፡

በዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ውስጥ ሕዝቦች በተለያዩ ጉዳዮች ላይ ይሳተፋሉ። ተሳትፎ ሲባል ሕዝቦች ራሳቸውን እጩ ተመራጭ አድርገው በማቅረብ፣ አሊያም በምርጫ ጊዜ ይሠራልኛል ብለው የሚያምኑበትን ግለሰብ በመምረጥ ሊሆን ይችላል።

በአካባቢ ጉዳዮች ላይ በሚመክሩ ስብሰባዎችና በተለያዩ ሕዝባዊ ማሕበራት ውስጥ በአባልነት

መሳተፍ ይችላል። መንግሥት የሚያወጣቸውን መመሪያዎችን ሥራ ላይ ማዋልና እንደየሁኔታው የሚሻሻሉበት መንገዶች እንዲኖሩ ጥረት በማድረግ መሳተፍ ሊሆን ይችላል።

ለ) የሕዝቦች እኩልነት መከበር፡

በዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ውስጥ የሕዝቦች እኩልነት ይከበራል። ማንኛውም ሰው በዘር፣ በሃይማኖት፣ በጾታና በመሳሰሉት ምክንያቶች ልዩነት ሳይደረግበት እኩል ዕድልና መብት ይኖረዋል። በዲሞክራሲ ሥርዓት የሰዎች እኩልነት የሚገለፅባቸው ተጨባጭ መንገዶችም በርካታ ናቸው። ሕዝቦች በሀገራቸው ውስጥ በመምረጥም ሆነ በመመረጥ የመሳተፍ የእኩልነት መብት አላቸው። በሕግ ፊትም በእኩል ዓይን የመታየት መብት አላቸው።

ሐ) የመቻቻል ባህል መኖር፡

የሃሳብ ልዩነቶችን መቀበል ማለት ሰዎች በዘር፣ በቋንቋ፣ በሃይማኖት፣ በመልክ እና በመሳሰሉት ልዩነቶች እንዲሻሻሉ ሁሉ በሀሳብም ልዩነቶች ሊኖራቸው እንደሚችል ማመን ነው። የሃሳብ ልዩነቶችን መቀበል ልዩነቶች መኖራቸውን አምኖ ከመቀበል ባሻገር አንዱ የሌላውን ሃሳብ ማክበር ንም ይጨምራል።

የሃሳብ ልዩነቶችን አቻችሎ አብሮ መኖር አንድ ሃሳብ እኛ የማናምንበትና የማንስማማበት ቢሆን ለሌሎች ደግሞ ሀሳቡ መልካም የመሠላቸውን ሃሳብ መሠንዘር መብታቸው መሆኑን መረዳትና በፅሞና እና በአክብሮት ማዳመጥ መቻል ነው። ከዚህም ባሻገር ከተቻለ ሃሳብ ከሃሳብ ተፋጭቶ ድል አድርጎ ልዩነቶችን ለማስወገድ በሠላማዊ መንገድ መወያየትና መከራከር፣ ልዩነትን ማስወገድ ካልተቻለ ልዩነቶቹ እንዳሉ ተቀብሎ በሠላም አብሮ መኖር መቻል ማለት ነው።

በዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ውስጥ የሚኖሩ ሕዝቦች በውስጣቸው የቋንቋ፣ የሃይማኖት፣ የብሔርና የብሔረሰብ እንዲሁም የሌሎች ባህላዊ መገለጫዎች ልዩነቶች መኖራቸው መልካም መሆኑን ያምናሉ።

የሃሳብ ልዩነት መኖሩ አይቀራና ጠቃሚ መሆኑን አምነው ይቀበላሉ። ስለዚህ በዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ውስጥ የሚኖሩ ሕዝቦች ልዩነታቸው እንዳለ ሆኖ እርስ በእርሳቸው ተቻቻለው መኖርን ባህላቸው ያደርጉታል።

የሃሳብ ልዩነቶችን መቀበልም ሆነ የሃሳብ ልዩነቶችን አቻችሎ አብሮ መኖር የዲሞክራሲ ሥርዓት መሠረታዊ መርህ ነው።

መልመጃ 4

የሚከተሉትን ጥያቄዎች ሥሩ።

1. የዲሞክራሲ ሥርዓት መገሰጫ ናቸው ከሚባሉት ውስጥ ሁለቱን ጥቀሱ።
2. ልዩነቶችን በማቻቻል አብሮ መኖር ምን ጥቅም አለው?
3. የሃሳብ ልዩነቶችን መቀበልም ሆነ እነዚህን ልዩነቶችን አቻችሎ አብሮ መኖር የዲሞክራሲ ሥርዓት መርህ ነው ሲባል ምን ማለት ነው?

1.2 ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች፤

1.2.1 የሰብዓዊና የዲሞክራሲያዊ መብቶች አንድነትና ልዩነት፤

- ሰብዓዊ መብቶች በመባል ከሚታወቁት ውስጥ ሦስቱን ጥቀሱ።
- ዲሞክራሲያዊ መብቶች በመባል ከሚታወቁት ውስጥ ሦስቱን ጥቀሱ።

ሰብዓዊ መብቶች የሰው ልጆች ሁሉ ሰው ሆነው በመፈጠራቸው ብቻ በተፈጥሮ ያገኛቸው መብቶች ናቸው። ሰብዓዊ መብቶች በመባል ከሚታወቁት ውስጥ በሕይወት የመኖር መብት፣ የአካል ደህንነት መብት እና ከቦታ ቦታ የመንቀሳቀስ መብት ዋና ዋናዎቹ ናቸው።

ዲሞክራሲያዊ መብቶች በዲሞክራሲ ሥርዓት የሚተዳደሩ ሕዝቦች የሥርዓቱ አባል በመሆናቸው የሚያገኙባቸው መብቶች ናቸው። ዲሞክራሲያዊ መብቶች ሰዎች በሚኖሩበት ሀገርና ሕብረተሰብ ውስጥ በማንኛውም ጉዳይ ላይ ለመሳተፍ የሚያስችሏቸው መብቶች ናቸው።

ዲሞክራሲያዊ መብቶች በመባል የሚታወቁትም ሀሳብን በነጻ የመግለጽ መብት፣ የመደራጀትና ሰላማዊ ሰልፍ የማድረግ መብት እና የመምረጥና የመመረጥ መብት ዋና ዋናዎቹ ናቸው። ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች ተመሳሳይነት እና ልዩነት አላቸው። ሁለቱም ለሰው ልጆች ሁሉ የሚያስፈልጉና መሠረታዊ መብቶች መሆናቸው ተመሳሳይ ናቸው ያሰኛቸዋል። ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች የተለያዩ የሚያደርጋቸው ደግሞ ምንጫቸው ነው። ይኸውም ሰብዓዊ

መብቶች ሰው ሰው በመሆኑ ምክንያት ተከብሮ እንዲኖር ሊከበሩለት የሚገቡ በተፈጥሮ ያገኛቸው መብቶች ናቸው። ዲሞክራሲያዊ መብቶች ደግሞ ማንኛውም ሰው የሚያምንበትን አመለካከት በሰላማዊ መንገድ ያራምድ ዘንድ ሊከበሩለትና ሊረጋገጡለት የሚገቡ ከሥርዓቱ ያገኛቸው መብቶች ናቸው።

ማንኛውም ሰው የጠብቱ ተጠቃሚ የሚሆነው የሴሳውን ጠብቅ ስከካስተጓፎ ድረስ ነው።

መልመጃ 5

ስንጠረዥን በደብተራችሁ በመገልበጥ የሚከተሉትን የመብት ዓይነቶች «ሰብዓዊ» ከሆኑ ሰብዓዊ «ዲሞክራሲያዊ» ከሆኑ ደግሞ ዲሞክራሲያዊ በሚሉት ሣጥን ውስጥ የ(✓) ምልክት አድርጉ።

	ሰብዓዊ መብት	ዲሞክራሲያዊ መብት
የአካል ደህንነት መብት		
የመደራጀት መብት		
የመሰባሰብ መብት		
የግል ሃይማኖትን በነፃነት የማራመድ መብት		
የመምረጥና የመመረጥ መብት		
በሕይወት የመኖር መብት		

ተማሪ መኳንንት እና መምህር ሐሰን፤

መኳንንት የሚባለው የ6ኛ ክፍል ተማሪ ጠዋት ተማሪዎች ወደ ክፍል ከመግባታቸው በፊት በአደረጉት የሠልፍ ሥርዓት ላይ የተምህርት ቤታቸው አመራር እየተበላሸ እንደሄደ፣ በተለይም የተማሪው ዲሞክራሲያዊ እና ሰብአዊ መብቶች እየተረገጡ እንደሆነ እና ሌሎችም በርካታ ችግሮች እንዳሉ በመናገር ላይ ሳለ የፈረቃ መሪው መምህር ሐሰን ወደ ሠልፉ መጡ።

ምንድን ነው? ብለው መኳንንትን ጠየቁት። “ንግግር እያደረግኩ ነው” ብሎ መለሰ። “የምን ንግግር?” ጠየቁ መምህር ሐሰን። “የምንበ ቢሆን ምን አገባዎት? የፈለግኩትን መናገር ዲሞክራሲያዊ መብቴ ነው!” አላቸው። መምህር ሐሰን በመኳንንት መልስ ስለተበላጩ በጥፊና በእርግጫ እያጣደፉ ወደ ቢሮ ይዘውት ሄዱ። እቢሮ አስገብተው በሩን በመቆለፍ በአለንጋ ገረፉት።

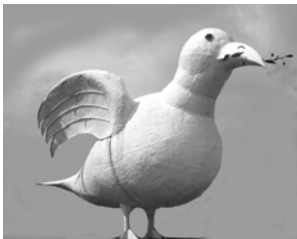
መልመጃ 6

በምንባቡ መሠረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ::

1. መኳንንት ያደረገው ንግግር ተገቢ ነው እይ ደስም? ስምን?
2. አቶ ሐሰን መኳንንትን መደብደባቸው ትክክል ነው እይ ደስም? ስምን?
3. መኳንንትም አቶ ሐሰንም የመብት ጥሰት ፈፀመዋል:: የተጣሱት መብቶች የትኞቹ መብቶች ናቸው?
4. መኳንንት ሆነ አቶ ሐሰን መብት ሳለመ ጣስ ምን ማድረግ ነበረባቸው?

1.2 የሰብዓዊና የዴሞክራሲያዊ መብቶች መክበር አስፈላጊነት፣

ሥዕል 1.1 የሰብዓዊና የዴሞክራሲያዊ መብቶች ጥቅሞች

- እያንዳንዱ ሥዕል ምን መልዕክት ያስተላልፋል?
- ሥዕሎቹን መሠረት በማድረግ የሰብዓዊና የዴሞክራሲያዊ መብቶች ለሰው ልጆች የሚሰጡትን ጥቅሞች ዘርዝሩ::

የሰዎች ሁሉ ትልቁ ምኞት ግፍና ጭቆና የሌለበት፣ ከችግርና ከፍርሃት ነፃ በሆነ ዓለም ውስጥ መኖር ነው:: ከፍተኛው ምኞቱ ሠላም፣ ፍትህና፣ እኩልነት ሠፍነው ማየት ነው::

ስለዚህ ሰዎች ግፍና ጭቆናን ለማስወገድ አመፅን፣ ሃይልን፣ ብጥብጥን የመጨረሻ አማራጭ አድርገው እንዳይወስዱ ሰብዓዊና ዴሞክራሲያዊ መብቶች በአግባቡ እንዲከበሩ ማድረግ አስፈላጊ ነው:: ሰብዓዊና ዴሞክራሲያዊ መብቶች ተከበሩ ማለት የሰው ልጅ የሚመኘውን ሠላም፣ ፍትሕ እና እኩልነት አገኘ ማለት ነው:: ፍትሕ የሚያዛባና አድልዎ የሚፈፀም መጥፎ አመራር በሚያጋጥምበት ጊዜ በነፃነትና በግልፅ በመቃወም እንዲወገድ ወይም እንዲስተካከል ማድረግ ይችላል:: የሰብዓዊና የዴሞክራሲያዊ መብቶች እጅግ በጣም አስፈላጊ መብቶች ናቸው:: ምክንያቱም፡

- በሠላም ለመኖር፣
- ማንኛውንም ሥራ በሠላም ለማከናወን፣
- ከአድልኦና ከጭቆና ነፃ ሆኖ በእኩልነትና በፍትሐዊ አስተዳደር ሥር እንዲኖር ያግዙ ታል::

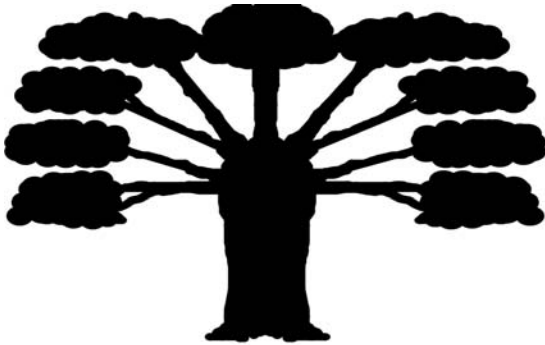
መልመጃ 7

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ::

- የሰብዓዊና የዴሞክራሲያዊ መብቶች ሰሰው ልጆች እጅግ በጣም አስፈላጊ የሆኑ መሠረታዊ መብቶች ናቸው የምንሰው ስምንድን ነው? (በክፍል ውስጥ እና በት/ቤት ውስጥ ከንደኛቻችሁም ሆነ ከመምህራናቻችሁ፣ እንዲሁም ከሌሎች የትምህርት ቤቱ ሠራተኞች ጋር የሚኖራችሁን ግንኙነት መሠረት በማድረግ መልሱ::)

1.3 በኢትዮጵያ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች መካከል የሚታዩ ልዩነቶች፤

ሦዕል 1.2. የኢትዮጵያ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች

- ከሥዕሉ ምን ተገነዝባችሁ?
- ኢትዮጵያ የብሔሮችና የብሔረሰቦች ሙዚየም ናት ሲባል ምን ማለት ነው?
- የኢትዮጵያ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ያላቸውን ልዩነቶች ዘርዝሩ።
- በክፍላችሁ ውስጥ ከተለያዩ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች የመጡ የተለያዩ ኃይማኖቶች ተከታይ መብቶችን ማክበር ምን ጥቅም ይኖረዋል?

ኢትዮጵያ ከ80 በላይ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች የሚኖሩባት ሀገር ናት። እነዚህ ብሔሮች ብሔረሰቦችና ሕዝቦች የየራሳቸው የሆኑ መገለጫዎች አሏቸው። እያንዳንዱ ሕዝብ የራሱ ብሎ የሚከራበት ቋንቋ፣ ሃይማኖት እና ሌሎች ባህላዊ መገለጫዎች አሉት።

እነዚህ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ተቀላቅለው በአንድነት የሚኖሩባት ሀገር በመሆኗ የብሔሮች የብሔረሰቦችና ሕዝቦች ሙዚየም የሚል ስያሜ አግኝቷል። ይህም ለዜጎቿ ኩራት ነው። ስለዚህ ይህንን ተፈጥሮ የለገሡ ችግር ልዩ ስጦታ ተንከባክቦን ማቆየት ይኖርብናል።

ይህንን ልዩ ፀጋ ተንከባክቦ ለማቆየት ሁላችንም በመካከላችን አንድነትና ፍቅር እንዲነገሥ መጣር አለብን። ፀብ እና ግጭት እንዳይፈጠር መተሳሰብና መቻቻልን የአለት ተዕለት ልምድና ተግባር ማድረግ ይኖርብናል።

የኢትዮጵያ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች በልዩነት ውስጥ አንድነት መኖሩን በሚገባ ተገንዝበው በመፈቃቀድና በራሳቸው ፍላጎት ላይ

ተመስርተው አንድ ፌዴራላዊ ሥርዓት መሥርተዋል።

ከዚህም ባሻገር ዘላቂ ሰላምና መረጋጋት የሠፈነባት፤ በኢኮኖሚ የበለፀገችና የዲሞክራሲ ሥርዓት የዳበረባት ኢትዮጵያን ለመገንባት እጅ ለእጅ ተያይዘው በዕድገትና በልማት ወደፊት እየተራመዱ ነው።

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሥርዓት የብሔሮችን፣ የብሔረሰቦችንና የሕዝቦችን መብት ሙሉ ለሙሉ የሚቀበል ሥርዓት ነው። በልዩ ነቶቹ ውስጥ አንድነት ያለ ቢሆንም አለመግባባቶችና ግጭቶች ቢፈጠሩ እንኳ ሥርዓቱ በመቻቻል እና በሰላማዊ መንገድ መፍትሔ እንዲያገኙ ያስችላቸዋል። በውይይት ሊፈቱ የማይችሉ ሆነው የተገኙትን ደግሞ ለፍትሕ አካላቱ እንዲቀርቡ በማድረግ የብዙሃኑን ውሳኔ በፀጋ ተቀብሎ ተግባራዊ እንዲሆኑ ይረዳል።

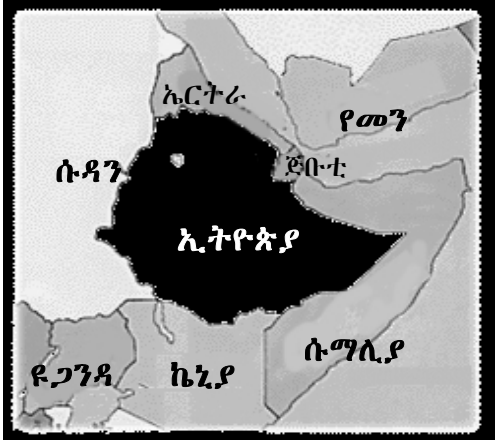
መልመጃ 8

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. በኢትዮጵያ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች መካከል የሚታዩ ልዩነቶች ምን ምን ናቸው?
2. የኢትዮጵያ ብሔሮች ብሔረሰቦችና ሕዝቦች በውስጣቸው ባሉት ልዩነቶች የተነሳ ግጭት እንዳይፈጠር ምን ማድረግ ይጠበቅባቸዋል? ግጭት ቢፈጠር ምን ማድረግ ይኖርባቸዋል?

1.4 የውጭ ግንኙነት፤

1.4.1 ኢትዮጵያ ከጎረቤት ሀገሮች ጋር ያላት ግንኙነት፤

ሦዕል 1.3 ኢትዮጵያ እና ጎረቤት አገሮች

- ካርታውን በደብተራችሁ ላይ በመገልበጥ የኢትዮጵያን ኅረጌት ሀገሮች ሥም ጻፉ።
- ኢትዮጵያ ከኅረጌት ሀገሮች ጋር ያላት ግንኙነት የተመሠረተው በምን መርህ ላይ ነው?

ከኢትዮጵያ የውጭ ግንኙነት ፖሊሲ መርሆ ዎች ውስጥ አንዱ ከኅረጌት ሀገሮችም ሆነ ከሌሎች የአፍሪካ ሀገሮች ጋር በየጊዜው እያደገ የሚሄድ ኢኮኖሚያዊ ሕብረትና የሕዝቦችን ወንድማማችነት ማሳልበትን ነው። ኢትዮጵያ ከኅረጌት ሀገሮች ጋር ያላት ግንኙነት መልካም ጉርብትና፣ ወንድማማችነትን እና በሰላም አብሮ መኖርን በማጠናከር ላይ የተመሠረተ ነው።

ሀገሪቱ ከኅረጌት ሀገሮች (ከጅቡቲ፣ ሱዳንና ኬንያ) ጋር ያላት ግንኙነት እጅግ አበረታች እና በከፍተኛ ሁኔታ እያደገ በመሄድ ላይ ነው። ለምሳሌ የመሰረተ ልማት ግንኙነቱን ብንወስድ ከሱዳን ጋር በምድር ቀጥታ የስልክ ግንኙነት ተዘርግቷል። ሁለቱን አገሮች የሚያገናኝ መንገድ ተሰርቷል። ለበርካታ ዘመናት ኅረጌቶች ሆነን የኖርን ቢሆንም ሁለቱንም አገሮች በአስተማማኝ ሁኔታ በበጋና በክረምት የሚያገናኝ አንድም መንገድ አልነበረም።

ለመጀመሪያ ጊዜ ከጎንደር መተማ ጋላባትና ገዳሪፍን የሚያገናኘውን መንገድ ለአብነት ያህል መጥቀስ ይቻላል። መንገዱ ከተከፈተ በኋላ በሁለቱ ሀገሮች መካከል እየተካሄደ ያለው የንግድ ግንኙነት እየተጠናከረ ሄዷል። የድንበር ሕዝቦች የንግድ ግንኙነት፣ የጋራ የፀጥታ ትብብር የመሳሰሉት ሁሉ በተሳካ ሁኔታ እየተካሄዱ ናቸው።

ስለዚህ ከሱዳን ጋር ያለው ግንኙነት በጥሩ ሁኔታ ላይ ይገኛል። ይህ ደግሞ ለልማታችን፣ ለሰላማችንና ለዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ ጥረታችን ከፍተኛ አስተዋፅኦ አለው።

በተመሳሳይ ሁኔታም ከጅቡቲም ጋር በተመሰረተው ጠንካራ ግንኙነት ሁለቱም ሀገሮች ተጠቃሚ እየሆኑ ነው። በአሁኑ ወቅት አንደሚታ ወቀው የጅቡቲ ወደብ ዋናው የሀገራችን የውጭ ንግድ መውጫያና መግቢያ በር ነው። ከዚህ ጋር በተያያዘ የንግድ፣ የሕዝብ ለሕዝብ፣ የፖለቲካና የፀጥታ ግንኙነቶች እንደዚሁ እየሰፋና እየተጠናከሩ በመሄድ ላይ ናቸው።

መልመጃ 9

በሚከተለው ጥያቄ ላይ ተወያዩ።

? ኢትዮጵያ ከኅረጌት ሀገሮች ጋር ያላት ግንኙነት የተመሠረተው መልካም ጉርብትናን በማጠናከር መርህ ላይ ነው ስንል ምን ማለታችን ነው? በምሳሌ ስስረዳ።

1.4.2 የኢትዮጵያ የውጭ ግንኙነት ፖሊሲ መሠረቶች፣

ምዕል 1.4 የኢትዮጵያ የውጭ ግንኙነት መሠረቶች

- ምዕል 1.4 ምንን ያመለክታል?
- ከሥዕሎቹ የኢትዮጵያ የውጭ ግንኙነት መሠረቶች ምን እንደሆኑ ለመረዳት ቻላችሁ? ከቻላችሁ የኢትዮጵያ የውጭ ግንኙነት መሠረቶች ምንድን ናቸው?

የኢትዮጵያ የውጭ ግንኙነት ፖሊሲ መሠረቶች ልማትና የዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ ናቸው። በሀገራችን ሕዝቡ ተጠቃሚ የሚሆንበት ፈጣን ልማት ማምጣትና ከድህነትና ከኋላ ቀርነት ተላቆ የተመቻቸ ኑሮ እንዲኖር ማድረግ ወሳኝ ነው። የሀገራችን ሕዝብ እጅግ መሠረታዊ የሆነው ጥቅም ድህነትን፣ በሽታንና ኋላቀርነትን ማስወገድ ነው።

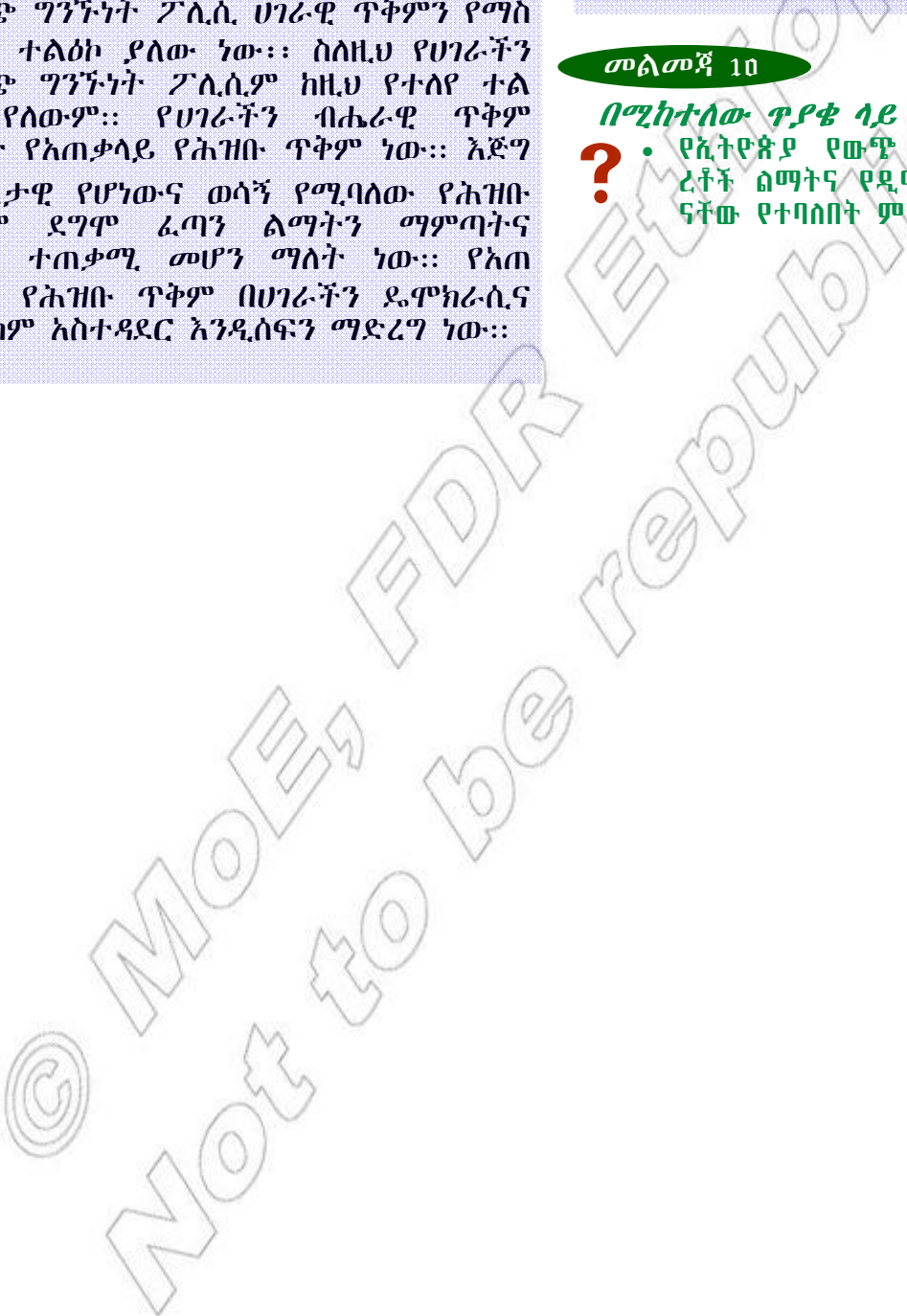
የውጭ ግንኙነት ፖሊሲ ሀገራዊ ጥቅምን የማስጠበቅ ተልዕኮ ያለው ነው። ስለዚህ የሀገራችን የውጭ ግንኙነት ፖሊሲም ከዚህ የተለየ ተልዕኮ የለውም። የሀገራችን ብሔራዊ ጥቅም ማለት የአጠቃላይ የሕዝቡ ጥቅም ነው። እጅግ መሰረታዊ የሆነውና ወሳኝ የሚባለው የሕዝቡ ጥቅም ደግሞ ፈጣን ልማትን ማምጣትና ከዚህ ተጠቃሚ መሆን ማለት ነው። የአጠቃላይ የሕዝቡ ጥቅም በሀገራችን ዲሞክራሲና መልካም አስተዳደር እንዲሰፍን ማድረግ ነው።

ስለሆነም ብሔራዊ ጥቅማችንን የሚያስጠብቅ የውጭ ግንኙነት ፖሊሲ ማለት በሀገራችን ፈጣንና ሕዝቡን የሚጠቅም ልማትን ለማረጋገጥ፣ ዲሞክራሲ በሀገራችን ስር እንዲሰድ ለማድረግ የሚረዳ ፖሊሲ ማለት ነው። ብሔራዊ ጥቅማችን መነሻና መድረሻ ልማትና ዲሞክራሲ ናቸው። የውጭ ግንኙነት ፖሊሲያችን መነሻና መድረሻም ልማትና ዲሞክራሲ ናቸው።

መልመጃ 10

በሚከተለው ጥያቄ ላይ ተወያዩ።

- ?** • የኢትዮጵያ የውጭ ግንኙነት ፖሊሲ መሠረቶች ልማትና የዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ ናቸው የተባለበት ምክንያት ምንድነው?

የምዕራፍ ማጠቃለያ

ዲሞክራሲያዊ ሥርዓት በሕዝብ ምርጫ የተቋቋመ መንግሥት የሚመራበት ሕዝቦች እራሳቸው በመረጡ መሪዎቻቸው የሚተዳደሩበት ሥርዓት ነው። የተሰደደ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች እንዲሁም ሃይማኖቶች ባሉባት ሀገራችን ሁላችንም ተከባብረን፣ ተቻችሎን እና ተፋቅረን እንድንኖር የሚረዳን የዲሞክራሲ ሥርዓት ነው።

ዲሞክራሲያዊ ሥርዓት የሚገለጸባቸው በርካታ ባህርያት አሉ። ከነዚህ ባህርያት ውስጥ ዋና ዋናዎቹ የሕዝቦች ተሳትፎ መኖር፣ የሕዝቦች እኩልነት መከበር፣ እና የመቻቻ ስልጣን መኖር ናቸው።

ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች ተመሳሳይነት እና ልዩነት አሳቸው። ሁሉም መሠረታዊ መብቶች በመሆናቸው ተመሳሳይ ናቸው። ልዩነታቸው ደግሞ ሰብዓዊ መብቶች ሰው ሰው በመሆኑ በተፈጥሮ ያገኛቸው መብቶች መሆናቸው፣ ዲሞክራሲያዊ መብቶች ግን በዲሞክራሲ ሥርዓት ዜጎች ከሥርዓቱ ያገኛቸው መብቶች መሆናቸው ነው።

የሰብዓዊና የዲሞክራሲያዊ መብቶች ለሰው ልጆች ሁሉ እጅግ በጣም አስፈላጊ መብቶች ናቸው። ምክንያቱም በሰላም ለመኖርና፣ በሰላም ማንኛውንም ሥራ ለማከናወን፣ ከአድልዎና ከኖቅና ነፃ ሆኖ በእኩልነትና በፍትሐዊ አስተዳደር ሥር መኖር እንዲችል የሚረዳት እነዚህ መብቶች ናቸው።

ኢትዮጵያ ከ80 የሚበልጡ ብሔሮች ብሔረሰቦችና ሕዝቦች የሚኖሩባት ሀገር ናት። እያንዳንዱ ብሔር ብሔረሰብና ሕዝብ የራሱ ቋንቋ፣ ሃይማኖትና ሴቶች ባህሳዊ መገለጫዎች አሉ። ስለዚህ እነዚህ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች የተሰደደ ባህሎቻቸውን ይዘው በአንድነት የሚኖሩባት ሀገር በመሆኗ የብሔሮች የብሔረሰቦችና ሕዝቦች ሙዚየም የሚል ስድሚያ አግኝታለች። የኢትዮጵያ ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች በልዩነት ውስጥ አንድነት መኖሩን በሚገባ በመገንዘባቸው በመፈቃቀድና በራሳቸው ፍላጎት ላይ ተመስርተው አንድ ፌዴራላዊ ሀገር መሥርተዋል። ከዚህም ባሻገር ዘላቂ ሰላምና መረጋጋት የሠፈነባት፣ በኢኮኖሚ የበለጸገችና የዲሞክራሲ ሥርዓት የዳበረባት ኢትዮጵያን ለመገንባት እጅ ለእጅ ተያይዘው እየተጓዙ ነው።

ከኢትዮጵያ የውጭ ግንኙነት ፖሊሲ መርሆዎች ውስጥ አንዱ ከጎረቤት ሀገሮችም ሆነ ከሌሎች የአፍሪካ ሀገሮች ጋር በየጊዜው እያደገ የሚሄድ ኢኮኖሚያዊ ሕብረትና የሕዝቦችን ወንድማማችነት ማገልገል ነው። በመሆኑም ኢትዮጵያ ይህንን መርህ በአግባቡ ተግባራዊ በማድረግ ላይ ናት።

የኢትዮጵያ የውጭ ግንኙነት ፖሊሲ መሠረቶች ልማትና የዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ ናቸው። በአገራችን ሕዝቡ ተጠቃሚ የሚሆንበት ፈጣን ልማት ማምጣትና ከድህነትና ከኃሳቀርነት ተሳቅ የተመቻቸ ኑሮ እንዲኖር ማድረግ ወሳኝ ነው። የሀገራችን ሕዝብ እጅግ መሠረታዊ የሆነው ጥቅም ድህነትን፣ በስታንና ኃሳቀርነትን ማስወገድ ነው።

የምዕራፍ ቁጥር ቃላት

ፌደራላዊ፣ ራሳቸውን በራሳቸው በሚያስተዳድሩ የክልል መንግስታት ትብብር የተዋቀረ መንግሥት።

ዲሞክራሲያዊ፣ ክፍተኛ የመንግሥት ሥልጣን የሕዝብ የሆነበትና ሥልጣኑም ተግባራዊ የሚሆነው በሕዝቡ ወይም ሕዝቡ በነፃ በመረጣቸው ተወካዮች አማካኝነት የሆነበት ሥርዓት።

ብሔር፣ ብሔረሰብ፣ ሕዝብ፣ ሰፊ ያስ የጋራ ጠባይ የሚያንጸባርቅ ባህል ወይም ተመሳሳይ ስምዶች የጋራ ታሪክ፣ ሕልውና፣ የሥነ ልቦና አንድነት ያላቸውና በተያያዘ መልክዓ ምድር የሚኖሩ።

የምዕራፍ የክስሳ ጥያቄዎች

ቀጥሎ የቀረቡትን የክላሳ ጥያቄዎች በደብተራችሁ ላይ ገልብጣችሁ ሥሩ።

I. የሚከተሉትን ዓረፍት ነገሮች ትክክል ከሆኑ «አውነት» ትክክል ካልሆኑ «ሀሰት» ብላችሁ መልሱ።

1. የውጭ ግንኙነት ፖሊሲዎችን ሀገራዊ ጥቅምን የማስጠበቅ ተልዕኮ አለው።
2. የዲሞክራሲ ሥርዓት በብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች መካከል ከአድልዎ የፀዳ ፍትሐዊ አሠራር ያሰፍናል።
3. ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች አንድነታቸው የሚገለጸው ሁሉም የሰው ልጅ በተፈጥሮ የሚያገኛቸው መሆናቸው ሳይ ነው።
4. ዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ሕዝቦች እራሳቸው በመረጡዋቸው መሪዎቻቸው የሚተዳደሩበት ሥርዓት ነው።
5. የሃሳብ ልዩነቶችን መቀበል ልዩነቶች መኖራቸውን አምኖ መቀበል ብቻ ሳይሆን አንዱ የሌላውን ሃሳብ የማይስማማበት ቢሆንም ማክበርንም ይጨምራል።

II. በ“ሰ” ሥር የተዘረዘሩትን በ“ሀ” ሥር ከተዘረዘሩት ጋር አዛምዱ።

1. ሀሳብን በነፃ መግለጽ፣ ሠሳማዊ ሰልፍ ማድረግ፣ 2. በሕይወት መኖር፣ የአካል ደህንነት፣ 3. መልካም ጉርብትና፣ ወንድማማችነት፣ 4. ልማትና የዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ፣	ሀ. ሰብዓዊ መብቶች። ሰ. የውጭ ጉዳይ ፖሊሲ መርሆዎች። ሐ. ዲሞክራሲያዊ መብቶች። መ. የውጭ ግንኙነት ፖሊሲ መሠረቶች። ሠ. ብሔሮች ብሔረሰቦችና ሕዝቦች።

III. ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛውን መልስ ምረጡ።

1. የዲሞክራሲ ሥርዓት መሠረታዊ ባህሪ የሆነው የትኛው ነው?

ሀ) መቻቻል፣	ሐ) የሕዝብ ተሳትፎ፣
ሰ) አኩልነት፣	መ) ሁሉም መልስ ናቸው።
2. በዲሞክራሲ ሥርዓት ህዝቦች የሚሳተፉት አንዲት ነው?

ሀ) በመምረጥና በመመረጥ፣	ሰ) በአካባቢ ስብሰባዎች በመገኘት፣
ሐ) በተሰደደ ሕዝባዊ ማሕበራት አባላት በመሆን፣	መ) ሁሉም መልስ ናቸው።
3. ሀገራዊ ጥቅማችንን የሚያስጠብቅ የውጭ ግንኙነት ፖሊሲ ማለት ምን ማለት ነው?

ሀ) በሀገራችን ፈጣን ልማትን ለማምጣት የሚረዳ ፖሊሲ ማለት ነው፣
ሰ) ዲሞክራሲ በሀገራችን ስር እንዲሰድ ለማድረግ የሚረዳ ፖሊሲ ማለት ነው፣
ሐ) ሕዝባችንን ቀጥታ ተጠቃሚ ለማድረግ የሚረዳ ፖሊሲ ማለት ነው፣
መ) ሁሉም ልክ ነው።

IV. የሚከተሉትን ክፍት ቦታዎች በትክክለኛ ቃል ወይም ሀረግ ሙሉ።

1. የቋንቋ፣ የሃይማኖት እና የሌሎች ባህላዊ መገለጫዎች ልዩነቶች ባሉባት ሀገራችን ሁላችንም ተከባብረን፣ ተቻቻለን እና ተፈቅረን እንድንኖር የሚረዳን ሥርዓት _____ ነው።
2. የኢትዮጵያ የውጭ ግንኙነት ፖሊሲ መሠረቶች _____ እና _____ ናቸው።

V. የሚከተሉትን ጥያቄዎች በአጭሩ መልሱ።

1. የሃሳብ ልዩነቶችን መቀበል እና የሃሳብ ልዩነቶችን አቻችሎ አብሮ መኖር ማለት ምን ማለት ነው? ጥቅሙ ምንድን ነው? በምሳሌ አስረዱ።
2. የዲሞክራሲ ሥርዓት በተሰደ እንደ ኢትዮጵያ ሳሉ አገሮች እጅግ በጣም አስፈላጊ ነው የሚባለው ስምንድነው? በምሳሌ አብራሩ።